

SERGİ NOTLARI
Cevdet Erek, 1 Mart 2021

Mecburi askerlik görevi süresince terhis olacağı günü bekleyen askerler, üzerinde görev süresinin gün sayısı kadar kare olan çizelgeleri kullanıyorlar. Bu zaman çizelgelerine “şafak kâğıdı” deniyor. Geçen her gün için bir kare karalanıyor, böylelikle günler sayılıyor ve terhis gününe -yani şafağa- kaç gün kaldığı takip ediliyor. Bu çizelgelerin basılı olduğu kâğıt parçaları üniforma ceplerinde veya cüzdanlarda taşınıyor. Şafak kâğıtlarını araştırmaya başladığım dönemde, uzun dönem askerlik bir er için yaklaşık 460 gün sürüyordu. Web’de, büyük bloklar hâline getirilmiş 4, 6 ve 0 rakamlarından oluşan bir şafak kâğıdına rastladım. 460 sayısı toplamda 460 karenin bir araya gelmesi ile oluşturulmuştu: karşılık geldiği niceliği özdeş bileşenlerinin miktarı ile gösteren bir sayı. Diğer yandan bu biçim akla noktalardan/karelerden oluşan ilk dönem bitmap bilgisayar fontlarını ve kare temelli Kûfî gibi geleneksel yazı türlerini getiriyordu.

Kassel’de beş senede bir yapılan büyük sanat etkinliği Documenta’nın 2012 edisyonu dOCUMENTA (13) yüz sergi gününden oluşuyordu. Orada sergilediğimiz *Ritimler Mekânı** (Raum der Rhythmen / Room of Rhythms) adlı yerleştirmenin mekânında çalışacak sergi görevlileri için bir zaman çizelgesi yapmaya heveslendiğimde, yukarıda sözü geçen, ifade ettiği sayı kadar elemandan oluşan şafak kâğıdındaki fikri denemeye karar verdim: 100 kareden oluşan bir “documenta”. Bunu biraz tertipli yapabilmek ve okunaklı harfleri baştan tasarlamaya çalışmak yerine ilk bitmap bilgisayar fontlarından Lo-Res (tasarımcı: Zuzana Licko, 1985 ve 2011) font ailesini temel almayı denedim. 100 kareden oluşan kelimeyi ortaya çıkardıktan sonra, üzerine gün sayılarını ve kırmızı ile işaretlenmiş hafta sonlarını ekledim. Haftasonlarını eklemekteki amaç takvimlerde kullanılan genel dile yaklaşmak, aynı zamanda büyükçe bir alanda kurulan *Ritimler Mekânı*’nın -ana giriş kapısına C&A adlı büyük mağazadan girildiği için- hafta içi ve hafta sonları farklılaşan izleyici trafiği ile bir ilişki kurmaktı. Pazar günleri kapalı olan ana giriş kapısı o gün mekânı özel bir hâle getiriyordu.

Ortaya çıkan grafiği, alışveriş merkezi ile bizim mekân arasındaki akustik ilişkiyi düzenlemek için inşa ettiğimiz uzun koridorun bir duvarına uzaktan seçilemeyecek şekilde kurşun kalem ile çizdik. Her gün değişen sergi görevlilerinden biten her gün için ilgili kareyi karalamalarını rica ettik. Böylece sergi süresince documenta kelimesi yavaşça ortaya çıktı ve sergi bitimi ile tamamlanmış oldu. Sergi bittikten sonra, büyük bölümü kiralık ses sistemi ve yeniden kullanıma gidecek mimari elemanlardan oluşan ve sergiden kalan -çeşitli cümlelerin basılı olduğu levhalar, cetveller, trafik ışığı sinyal elemanları vb.- objelerin bulunduğu bir kutu İstanbul’a gönderilecekti. Bu kutuya duvardaki documenta yazısından sökülen “O” harfini içeren duvar parçasının da eklenmesini istedim. Bu büyük yerleştirmenin muhtemelen en az dikkat çeken parçalarından biri olan “O” harfi, *Tempo Incognito* sergisi süresince Depo’daki alçıpan duvarın içinde duracak.

Bu sergi için, *Documenta Çalışanı İçin Zaman Çizelgesi*’ndeki fikri, *Tempo Incognito*’nun ilk kelimesine uyarlamak denendi: Serginin 47 gününe karşılık gelecek 47 harften oluşan “tempo” kelimesi oluşturuldu ve altlığı karelaj halinde duvara işaretlendi. Kuşkusuz bugün hafta sonlarının işaretlenmesine biraz farklı bakıyoruz: Bu serginin yapıldığı Depo, çoğu sanat alanı gibi hafta sonları ziyarete açık, Pazartesi günleri kapalı oluyordu. İçişleri Bakanlığı’nın pandemi dönemindeki son genelgesi doğrultusunda ise şu an, yani serginin açılmasına günler kala hafta sonu sokağa çıkma yasağı var ve çoğu sektör gibi kültür-sanat mekânları da kapalı. Diğer yandan bu kararlar her an değişebilir ve hafta sonu yasakları yumuşatılabilir veya kaldırılabilir. Depo çalışanlarının karalaması ile sergi sonunda ortaya çıkacak çizelgede bu durumun ne olacağını göreceğiz.

Dairesel Hafta Cetveli, Cetveller ve Ritim Çalışmaları’nın parçası olarak ilk kez 2011’de *İsimsiz (12. İstanbul Bienali)*’nde gösterildi. Sonradan yapılan sergilemelerde ses çevrimleri de eklenen iki cetvelden de biri idi. Dairesel cetvelin üzerinde iki dilde Pazartesi ve hafta sonu işaretlenmiş durumda ve bu cetvel sonsuzmuşçasına süregelen hafta ritminin sade bir görselleştirmesini yapmaya çalışıyor. Burada gösterilen cetvel, 2019’da 33. Ljubljana Grafik Sanatlar Bienali (*CRACK UP - CRACK DOWN*) Baskı Portfolyosu için üretilen Türkçe-Slovençe

versiyon. Pandemi sürecinde devam eden hafta sonu sokağa çıkma yasakları ile bu cetvele bir daha bakıyoruz.

Quincena, İspanyolca onbeş anlamındaki quince kelimesinden türemiş. Meksika'da bir ayı ikiye bölerek yapılan maaş ödemelerine verilen bir isim. Genelde Cuma günlerine denk gelen onbeş günlük ödemelerde, maaşla yaşayan çalışanların aldıkları paranın büyük bölümünü hemen harcamaları yaygın bir davranış olarak kabul ediliyor.

Quincena Cetveli, Cetveller ve Ritim Çalışmaları'na son yıllarda eklenen cetvellerden biri ve formunu *Dairesel Hafta Cetveli*'nden alıyor. Bu cetvel Meksika Ulusal Özerk Üniversitesi'ne (Universidad Nacional Autónoma de México) ait Meksika'nın önde gelen çağdaş sanat müzelerinden MUAC'daki (Museo Universitario Arte Contemporáneo) *A Long Distance Relation* (Una Relación de Larga Distancia) sergisi için üretildi. *Cetveller ve Ritim Çalışmaları* grubundan bir seçkinin içine dahil edilen cetvel MUAC'a ait Ses Deneyleri Stüdyosu'ndaki (Espacio de Experimentación Sonora) *Measures Taken* adlı yerleştirme ve performans destek vermek için stüdyonun girişine yerleştirildi.

"Leyla, bana yaz ve kış için birer renk söyleyebilir misin?"

"Hmm, yaz güneş, kum sarı-koyu sarı gibi bir şey."

"Peki, kış?"

"Kış benim için çok karanlık değil, güzel bir renk, sanki koyu mavi, lacivert gibi."

"Gerçekten? Tamam, teşekkürler, görüşürüz."

Bu kısa telefon sohbeti, *Cetveller ve Ritim Çalışmaları*'nı oluşturan cetveller ile yoğun uğraştığım dönemde arkadaşım ressam Leyla Gediz ile aramızda gerçekleşti. Doğrusu Leyla'nın söylediği renkleri duymayı beklemiyordum, duyduktan hemen sonra ise gözümün önüne eski tip, peş peşe renk bantlarından oluşan yazısız futbol taraftarı atkıları gelmişti.

Yıllar sonra 2017'de, MUAC'ta gerçekleşecek *A Long Distance Relation* sergisine çalışırken müze çevresini gösteren haritalarda gördüğüm stadyumun 1968 Yaz Olimpiyatları'na da ev sahipliği yapan Üniversite Olimpiyat Stadyumu (Estadio Olímpico Universitario) olduğunu ve de halihazırda üniversite futbol takımı Pumas'ın maçlarının burada yapıldığını öğrendim. Takımın renklerini sorduğumda altın sarısı ve mavi cevabını alıncayukarıda sözü geçene benzer bir atkıdan yapılan yaz/kış cetveli üretmeyi denemeye karar verdik. Pumas takımı için üretilmiş atkılardan iki adet edindik ve içlerine mdf paneller yerleştirdik. Birini diğer cetvellerle birlikte, diğerini ise binanın iç avlularından birindeki çıplak beton duvar üzerinde sergiledik. Taraftar atkısının bir yaz-kış serisi olarak görülebilmesine yardımcı olmak maksadıyla duvardaki atkının altına sergileme yılı olan 2017 yaz ve kışlarını kurşun kalem ile not ettim. *Yaz/Kış Cetveli* "Tempo Incognito"da ise, geçen yaz, bu kış ve önümüzdeki yaz notları ile yer alıyor.

* *Ritimler Mekânı*, DOCUMENTA (13), 2012, SAHA'nın desteği ve İstanbul Teknik Üniversitesi MIAM'ın işbirliğiyle

Bu metin, 3 Mart – 18 Nisan 2021 tarihleri arasında Depo'da Rana Öztürk küratörlüğünde gerçekleşen *Tempo Incognito* sergisinde gösterilen işler üzerine kaleme alındı.

Düzeltilti: Hatice Gülser ve Gülce Özkara